

УДК 35.078:342.738

Олена Юрійвна НОСОВА,

курсант групи Ф1-203 ХНУВС

*Науковий керівник: старший викладач кафедри оперативно-розшукової діяльності**та розкриття злочинів факультету № 2 ХНУВС кандидат юридичних наук Вінчук В. В.*

ІСТОРИЧНЕ ТЛУМАЧЕННЯ ПОНЯТЬ, ЯКІ СТОСУЮТЬСЯ ІНФОРМАЦІЇ З ОБМЕЖЕНИМ ДОСТУПОМ

Для вирішення проблем захисту інформації, неправомірний витік (розголошення, втрата тощо) якої може завдати шкоди особі, суспільству, державі, важливе теоретичне та практичне значення має законодавче розкриття таких понять як «державні секрети», «державна таємниця», «службова таємниця», «військова таємниця» тощо та визначення їх місця в системі інформації з обмеженим доступом. Такі ж поняття як «державні секрети», «державні таємниці», «службова таємниця», «військова таємниця» попри те, що досить часто вживаються в науковій літературі, в чинному законодавстві України не мають чіткого законодавчого визначення.

Щоб розкрити зміст поняття «державні секрети» необхідно зробити історичний екскурс до часів існування СРСР. Їх дослідженню приділялась значна увага в спеціальній літературі, яка в більшості випадків носила закритий характер і не давала змоги ознайомитися з ними як вченим юристам так і широкому загалу. Більшість науковців, які досліджували ці питання, сходилися на тому, що державні секрети – це всі ті відомості, які підлягають охороні з боку держави та розголошення яких може завдати шкоди державним інтересам. Саме ці ознаки характеризували поняття «державні секрети». Цією категорією охоплювались державна, військова та службова (виробнича) таємниці. Деякі автори до ознак державних секретів відносили лише охорону з боку держави. Однак ця точка зору була дещо помилковою, оскільки в такому разі до цієї категорії необхідно було б віднести й інші таємниці, які охоронялись державою (таємниця усиновлення, таємниця вчинення нотаріальних дій, лікарська таємниця тощо).

Відсутність законодавчого визначення цих термінів компенсувалась тим, що вони знаходили своє закріплення в різноманітних інструкціях, положеннях, переліках відомостей, де визначалось що:

– державну таємницю складають відомості, розголошення (передача, виток тощо) яких може негативно вплинути на якісний стан військово-економічного потенціалу країни чи спричинити інші тяжкі наслідки для обороноздатності, державної безпеки, економічних і політичних інтересів СРСР;

– службову таємницю складають відомості, що охороняються державою в будь-якій галузі науки, техніки, виробництва та управління, розголошення (передача, виток тощо) яких може завдати шкоди інтересам держави.

Відомості, що складали державну таємницю, в залежності від ступеня секретності мали гриф «особливої важливості» і «цілком таємно», а відомості, що складали службову таємницю – гриф «таємно». Необхідно зазначити, що поряд з вищезазначеними відомостями існувала також інформація, яка була заборонена до опублікування у засобах масової інформації і мала гриф «для службового користування». Останню називали несекретними відомостями обмеженого розповсюдження. У зв'язку з цим деякі науковці вважали, що службова таємниця включала відомості, які мали гриф «таємно» та «ДСК». Різниця між ними полягала в їх важливості для забезпечення державних інтересів, формі і ступеню відповідальності за їх розголошення та відповідної шкоди, яка нанесена чи могла бути нанесеною внаслідок розголошення таких відомостей. До державних секретів відносились лише та частина відомостей, що складали службову таємницю, розголошення яких наносило чи могло нанести шкоди державним інтересам, внаслідок їх розголошення.

Термін «військова таємниця» розкривався в кримінальному законодавстві. За своїм змістом військова таємниця охоплювала відомості військового характеру, що становили державну таємницю та інші військові відомості, які не були державною таємницею, але не підлягали розголошенню. Таким чином, військова таємниця по суті поглиналась державною або службовою таємницею.

Отже, саме так класифікувалась закрита інформація в період існування СРСР, яка стала основою вирішення сучасних проблем захисту інформації з обмеженим доступом у національному законодавстві України.

Одержано 17.04.2018

УДК 3.083.8

Світлана Олексіївна ЧИСТІКОВА,

курсант групи ФПС-204 ХНУВС

*Науковий керівник: старший викладач кафедри оперативно-розшукової діяльності**та розкриття злочинів факультету № 2 ХНУВС кандидат юридичних наук Вінчук В. В.*

ОСНОВНІ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ЗАХОДИ ЩОДО ОХОРОНИ ДЕРЖАВНОЇ ТАЄМНИЦІ

У системі правовідносин, що виникають при обігу інформації, особливе місце займає інститут державної таємниці. Важливість і значущість цього інституту під час розбудови інформаційного суспільства, коли інформація стає основним і цінним ресурсом, багатократно зростають. Інститут державної таємниці існує в усіх країнах світу і на сьогодні є основою складовою системи інформаційної безпеки, яка займає провідне місце в системі національної безпеки держави.

В державних органах, органах місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах і організаціях, що провадять діяльність, пов'язану з державною таємницею, з метою розроблення та здійснення заходів щодо забезпечення режиму секретності, постійного контролю за їх додержанням створюються на правах окремих структурних підрозділів режимно-секретні органи, які підпорядковуються безпосередньо керівнику державного органу, органу місцевого самоврядування, підприємства, установи, організації. До складу РСО входять підрозділи режиму, секретного діловодства та

інші підрозділи, що безпосередньо забезпечують охорону державних таємниць, залежно від специфіки діяльності державного органу, органу місцевого самоврядування, підприємства, установи та організації.

Поштовхом для розгляду питань щодо охорони державної таємниці стала підготовка офіційного проекту Концепції національної безпеки України, розпочатої відповідно до Указу Президента України від 15 січня 1992 року № 41/92 та завершеної 10 березня 1992 року. Перше читання проекту Концепції у Верховній Раді України відбулося 19 жовтня 1993 року, друге – 24 травня 1996 року, а остаточне затвердження – 16 січня 1997 року. У цьому документі вперше в законодавчій практиці України було встановлено визначення самих понять «національна безпека» та «національні інтереси», а також окреслені основні сфери, завдання, напрямки та механізми їх захисту.

З метою визначення наявності умов для провадження діяльності, пов'язаної з державною таємницею, Служба безпеки може створювати спеціальні експертні комісії, із залученням фахівців органів державної влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ і організацій за погодженням з їх керівниками. Результати спеціальної експертизи щодо наявності умов для провадження діяльності, що пов'язана з державною таємницею, оформляються відповідним актом.

Термін дії дозволу на провадження діяльності, пов'язаної з державною таємницею, встановлюється Службою безпеки і не може перевищувати 5 років. Його тривалість залежить від обсягу робіт, що здійснюються організацією, ступеня секретності та обсягу пов'язаних з цими роботами відомостей, що становлять державну таємницю.

Дозвіл на провадження діяльності, пов'язаної з державною таємницею, може бути скасований Службою безпеки на підставі акта проведеної нею перевірки, висновки якого містять дані про недодержання організацією умов, передбачених законом.

Організаціям, що провадять діяльність, пов'язану з державною таємницею, за результатами спеціальної експертизи надаються відповідні категорії режиму секретності, що вказуються у дозволах на провадження діяльності, пов'язаної з державною таємницею.

Вихідні вимоги щодо захисту державної таємниці встановлені Законом України «Про державну таємницю», яким передбачено (стаття 18), що з метою охорони державної таємниці впроваджуються:

- єдині вимоги до виготовлення, користування, збереження, передачі, транспортування та обліку матеріальних носіїв секретної інформації;
- дозвільний порядок провадження органами державної влади, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами та організаціями діяльності, пов'язаної з державною таємницею;
- обмеження оприлюднення, передачі іншій державі або поширення іншим шляхом секретної інформації;
- обмеження щодо перебування та діяльності в Україні іноземців, осіб без громадянства та іноземних юридичних осіб, їх доступу до державної таємниці, а також розташування і переміщення об'єктів і технічних засобів, що їм належать;
- особливості здійснення органами державної влади їх функцій щодо організацій, діяльність яких пов'язана з державною таємницею;
- режим секретності організацій, що провадять діяльність, пов'язану з державною таємницею;
- спеціальний порядок допуску та доступу громадян до державної таємниці;
- технічний та криптографічний захист секретної інформації, порядок якого визначається Президентом України.

Єдині вимоги до виготовлення, обліку, користування, зберігання, схоронності, передачі та транспортування матеріальних носіїв секретної інформації встановлені Постановами Кабінету Міністрів України.

Особливістю захисту державної таємниці є суттєво підвищені вимоги щодо забезпечення автоматизованих систем у яких обробляється державна таємниця, як у частині криптографічного так і технічного захисту інформації.

Підсумовуючи, можна зробити висновок, що під час досліджень та випробувань відповідних засобів захисту секретної інформації висувалися більш жорсткі вимоги, ніж до засобів захисту службової або конфіденційної інформації, оскільки охорона такої інформації становить неабияку важливість для безпеки нашої держави.

Одержано 17.04.2018

УДК 3.083.8

Тетяна Олександрівна НЕЇЗЖАЛА,

курсант групи Ф1-204 ХНУВС

Науковий керівник: старший викладач кафедри оперативно-розшукової діяльності

та розкриття злочинів факультету № 2 ХНУВС кандидат юридичних наук Вінчук В. В.

ПРАВОВІ ЗАСАДИ РЕЖИМУ ДЕРЖАВНОЇ ТАЄМНИЦІ ТА ЇЇ СУТНІСТЬ

Для зміцнення правового регулювання суспільних відносин держава щодня здійснює соціальні трансформації, що призводить до суттєвих змін в законодавстві України. Варто зазначити, що наразі в українському законодавстві недостатньо уваги приділяється розробці та втіленню в життя нормативних актів, які б регулювали режим державної таємниці. На сучасному етапі розвитку суспільства обсяг інформації, що відноситься до державної таємниці невинно зростає завдяки прагненню людства до нових відкриттів, що і пояснює актуальність даної теми.

Метою ж є аналіз законодавства України, визначення сутності та правових засад режиму державної таємниці та внесення пропозицій щодо подальшого вдосконалення захисту державної таємниці.

Сутність та правові засади державної таємниці викликали значний інтерес багатьох провідних вчених. Серед вітчизняних науковців, які присвятили свої праці даній темі слід виокремити А. Агапова, Ю. Бауліна, Д. Бахраха, В. Шкарупи, О. Андрійкова, Р. Калюжного, В. Артемова, А. Благодарного.

Правову основу режиму державної таємниці становить Закон України «Про державну таємницю», де в ст. 1 зазначено, що державна таємниця – вид таємної інформації, що охоплює відомості у сфері оборони, економіки, науки і техніки, зовнішніх відносин, державної безпеки, охорони правопорядку, розголошення яких може завдати шкоди національній